

אלטנלינד /תיאודור הרצל

הוא בכלל לא התכוון להיות חוזה המדינה. בשנים הראשונות להתוויית הרעיון והדרך אף נתפס בעיני רבים כהוזה המדינה. הוא גם לא תכנן לכתוב רומן פוליטי.

הרצל חי חיי שלוה בווינה — בחור גבוה, נאה, בן למשפחה בורגנית ומכובדת, שעשה לעצמו שם כעיתונאי, עורך ספרותי ומחזאי, ללא זיקה מיוחדת ליהדות ובוודאי לא לציונות, שהייתה אז בראשית דרכה.

ככתב העיתון הנפוץ בתקופה, סיקר את טקס שלילת דרגותיו של סרן אלפרד דרייפוס, שהואשם בבגידה ונשלח לגלות באי השדים. כשחזה בדרייפוס מכריז בקול רם שהוא פטריוט צרפתי והם עושים לו עול — היה זה רגע מכונן בתודעתו של הרצל. שם החל להתגבש הרעיון שנראה אז מהפכני, שלא לומר הזוי: הקמת מדינה ליהודים.

תחילה חשב לכתוב חיבור עיוני על מצב היהודים. הסופר הצרפתי אלפונס דודה הציע לו לנסות דווקא רומן — כזה שיחדור ללבבות, כפי שעשה "אוהל הדוד תום" במאבק לביטול העבדות.

וכך נולד הרומן.

תקציר העלילה: קינגסקורט, אדם מבוגר שהתיימש מחוליי החברה האנושית, מחפש צעיר משכיל ומיומש שיצטרף אליו למסע חד-כיווני לאי בודד. כך אנו למדים כי באירופה של אותם ימים לא חסרו יהודים משכילים ומיומנים — השכלה הייתה, אך שערי תעסוקה וחברה נותרו לרובם סגורים.

פרידריך לבנברג, צעיר יהודי מיומש מחייו (חוסר פרנסה, אהבה נכזבת ותחושת ריק), אף שוקל לשים קץ לחייו, מהרהר בהצעה ולבסוף נענה לה.

השניים יוצאים לדרך. בדרכם עוצרים בארץ ישראל. המראה עגום ודל. פרשנות צד- הרצל עצמו ביקר כאן והתרשם מירושלים ענייה, צפופה ומוזנחת — והחווייה ניכרת בתיאוריו.

רמז מטרים מופיע כשקינגסקורט אומר: אם פושעים שנשלחו לאוסטרליה הצליחו להקים ישות מדינית — ודאי שגם היהודים יוכלו.

לאחר עשרים שנה באי הבודד, הם שבים ועוברים שוב בארץ — והפעם נגלה לעיניהם מחזה אחר: חברה יהודית מתחדשת, מתקדמת, בנויה על קידמה טכנולוגית וערבות הדדית.

הרצל היטיב לחזות פרטים מרשימים: רכבל בחיפה, יעור נרחב, חקלאות מתקדמת. לעיתים נסחף — למשל בדימוי טבריה כעיר נופש ומרפא עולמית. אבל מי יודע, אולי עוד תגיע לשם.

גם חברת המופת שהוא מתאר נראית היום אידיאלית למדי - במיוחד נוכח השנים האחרונות - אך אפשר לראות בה לא רק חזון נאיבי אלא יעד מוסרי.

עם התקדמות הספר מתעכב הרצל בפירוט על קווי המתאר של המדינה שבדרך. לא כל דיאלוג עומד במבחן הזמן (ד"ר וולטר ושיפמן), ולא כל הלצה שרדה (מר גרין ואדון בלאו), אך כסופר הוא יודע לטוות

עלילה ולהוליך את קוראיו בסגירת מעגלים מרשימה. והשפה - שפה של לפני מאה ורבע שנים - יש בה יופי משלה. למשל כשמשהו ברור במיוחד, הוא "ברור כמרק קניידלך זך".

כולנו מכירים את המשפט: "אם תרצו — אין זו אגדה".
פחות מכירים את דברי הסיום:

"...אבל אם לא תרצו, כל מה שסיפרתי לכם הוא אגדה — ויישאר אגדה... אחרי שלוש שנים של עבודה עלינו להיפרד, ספרי האהוב... יהיה עליך לפלס את דרכך במבוך של איבה וסילופים, כמו בתוך יער אפל. אבל אם יתמזל מזלך ותגיע לחברת אנשים טובים, מסור להם את ברכת אביך"....

הרצל נפרד מספרו כאב מבנו.

תודה על דרישת השלום, הרצל שלנו. נוח על משכבך בשלום — ואנו נמשיך לנסות להיות ראויים לברכתך.

אנקדוטה לסיום:

שם הספר תורגם לעברית על ידי נחום סוקולוב כ"תל אביב", הרבה לפני שזו קמה כעיר ונתן לה למעשה את שמה. וכך העיר הנהדרת הזו, על כל פקקיה ומהמורותיה, נושאת בתוכה גם זיכרון של חזון.

נתי.